
MUSEITIDNINGEN

Medlemsblad för Råå museiförening

HÖSTMÖTE

I Raus Församlingsgård, ingång från Kielergatan
Onsdagen den 23 oktober 2002, kl. 19.00

Rapporter och information

Servering av gott kaffe och goda kakor, pris 25 kr

Sjökapten Anders Holmqvist berättar:

Postjakten "Hiorten" återuppstår

"Hiorten" på väg in mot Råå hamn. Foto Bengt Andersson.

Tillbakablickar efter ett halvår

*Föreningens nye ordförande, Sigvard Windfors, i "Hiorten" utanför Dunkers Kulturhus.
Foto xxxxxx?*

Det har nu gått ett halvår sen jag tog över ordförandeskapet i museet efter Ragnar Thornberg, som så förtjänstfullt lett arbetet under många år. Det är inte lätt att som relativt ny avlösa en gammal räv.

Det har varit ett år med många aktiviteter och museet är inne i en utvecklingsfas där mycket händer, vilket gör att arbetet känns extra ansvarsfullt.

Men först skall jag helt kort presentera mig själv.

Jag är född på Råå av gammal Rååsläkt. Hela min släkt på både fars och mors sida har varit sjöfolk i flera generationer tillbaka, fiskare, sjökaptener och lotsar. Min morfar var A. R. Råwall, en av grundarna av museet.

För mig själv hägrade en framtid som sjökaptent, men ett ögonfel gjorde detta om intet. I stället utbildade jag mig som civilingenjör och skeppsbyggare på Chalmers och har sen i hela mitt yrkesverksamma liv varit sysselsatt

inom varvs- och rederinäringen. Mitt arbete har under alla åren inneburit många och långa resor över hela klotet både i samband med nybyggnad, reparation och underhåll av fartyg, och i försäljningsuppdrag för Kockums och Öresundsvarvet.

En tid bosatt i Göteborg, i Helsingborg sen 1970 och nu i mitt gamla farföräldrahem på Råå sen 1993.

Jag är utöver museet också engagerad i EFS Missionsförening på Råå, bland annat som kassör.

Och nu åter till arbetet i museet.

Som tidigare sagt, det har varit ett händelse-rikt första halvår. Efter förra årets succéartade introduktion av museets nya film med releaseparty och föredrag av Hans Villius på Marina Plaza och Kongresscenter har vi fortsatt att exponera oss för att göra museet än mera känt.

Årets stora utställning handlar om "Postbe-

fordran till sjöss under 300 år”. Arbetet med denna har inneburit en mängd fruktbringande kontakter med andra museer som välvilligt lånat oss utställningsmaterial.

Förutom denna utställning har vi två andra specialutställningar, ”Knähakens marina naturreservat utanför Råå” och ”Delar av Kjell Hanssons privata marina samlingar”.

Vid invigningen av postjaktutställningen liksom det samtidiga öppnandet av museets sommarsäsong deltog repliken av den 1692 byggda postjakten ”Hiorten”, som eskorterades in i Råå hamn av både Kustbevakningens som Sjöräddningens fartyg med spelande vattenkanoner. Postverket öppnade ett tillfälligt postkontor på museet med en speciell minnepoststämpel. Vi räknade med att vi den dagen hade mellan 1 200 och 1 500 besökare.

I samband med ett förnyat besök av ”Hiorten” den 14 och 15 augusti arrangerade vi tillsammans med Stadshistoriska utställningen vid Dunkers Kulturhus och Marinmuseum i Karlskrona en utställning på kajen utanför Dunkers Kulturhus. Vår gemensamma nämnare är havet och genom under temat ”Bevara och levandegöra lyfte vi fram den viktiga roll vi har att för eftervärlden berätta vår historia.

Med ”Hiorten” som blickfång presenterade vi våra olika aktiviteter och förutom utställnings-skärmar hade vi placerat vår riggade Bohusjulle framför Kulturhusets trappa ner mot hamnen och Janne och Petter körde vår för tillfället inflyttade räljmotor på kajen för att ge ett autentiskt marinljud som bakgrund.

Arrangemanget var vällyckat och drog mycket folk. Vi fick även möjlighet att med inbjudna gäster och oss själva göra en förmiddagssegling på Öresund med ”Hiorten”.

Genom de arrangemang vi genomfört har vi för museet knutit många viktiga kontakter. Kulturnämnden har under försommaren lagt ett av sina sammanträden på museet för att bekanta sig med vår verksamhet, och dessutom beviljat ett ekonomiskt bidrag till kostnaderna i samband med festligheterna vid säsongsinvigningen. Kommunen har också beviljat ett årligt anslag till museet, och vi har emottagit ytterligare anslag från andra bidragsgivare.

Men trots detta är inte vår ekonomiska situation speciellt lysande. De två senaste årens intäkter från besök och guidade visningar har inte upprepat sig. Bortsett från det stora besöksstalet under invigningen då inträdet var gratis har den vackra sommaren gjort att besöksfrekvensen varit relativt låg under säsongen.

Det har också varit svårt att bemanna museet under sommarens öppettider. Några av våra trojänare har gjort stora insatser, vi har fått några nya som gjort ett bra arbete, men för nästa säsong behöver vi många fler som ställer upp om vi skall kunna bibehålla samma öppettider som tidigare. Det vore ju synd om vi skulle behöva hålla stängt bara för att vi själva inte kan ställa upp.

Genom Arbetsmarknadsservice i Helsingborg har vi fått värdefull och kostnadsfri hjälp av Eva Liljeblad som i rehabiliteringssyfte tillbringar ett ännu inte specificerat antal månader hos oss. Tillsammans med Eva Ohlsson har hon gjort ett förtjänstfullt arbete både vid datorm med e-mail och katalogisering, och som vakter under öppettider. Ett stort tack till Er båda.

Årets studieresa går till Marinmuseet i Karlskrona som har mycket nytt att visa i samband med sitt 250-årsfirande, och på höstmötet kommer Anders Holmqvist från Svalöv att följa upp årets evenemang genom att berätta om postjaktutvecklingen och speciellt om den moderna postjakten ”Hiortens” tillkomst och äventyr.

Vinterns arbete på museet kommer i stor utsträckning att handla om sortering av förråd och ombyggnad av kontoret för att möjliggöra en bättre arbetsmiljö för dem som sitter där och arbetar.

Så vill jag till styrelse och alla medarbetare tacka för ett intressant och inspirerande samarbete under detta första halvår och ser fram emot en god fortsättning under hösten och vintern!

Sigvard Windfors
Ordförande

Pampig start på sommarsäsongen på Valborgsmässoafton

I nära samverkan med Dunkers Kulturhus och Marinmuseum i Karlskrona har Råå Museum producerat en utställning med titeln *Postbefordran till sjöss*. För att göra detta möjligt har en lång rad av museer och arkiv bistått med såväl tavlor, modeller och textdokument. Till invigningen anlände Marinmuseets postjakt *Hiorten*. Posten i Helsingborg hade en postexpedition där man

stämplade med en unik minnestämpel.

Kulturnämndens ordförande, Rolf Tufvesson, förrättade invigningsceromonin.

Bengt Persson

Foto Bengt Andersson, Råå Museum

En vintermorgon på den Galne Mjölkakuskens färd

Karl Ola Månsson var en känd Rååprofil i början av förra seklet. Han arbetade som mjölkutkörare på Råå mejeri och kallade sig själv för "den galne mjölkakusken". Karl Ola hade även andra strängar på sin lyra - han sägs bland annat vara upphovsmannen till den ursprungliga "Sillapågavisan" innan Emil Nordlander använde den med ändrad text i sin Helsingborgsrevy 1917. Från Karl Olas penna har vi även följande berättelse, "författad år 1918, när jag körde med blott en häst".

Wem vill följa den Galne Mjölkakusken en morgon på hans färd. Detta vet jag ingen vill, men jag får ju börja min berättelse med något.

Klockan 3 –ibland tidigare- reser jag mig från min bädd. Tänder min lykta och skyndar ner i stallen för att fodra hästarna. Lilla Kissen –fuxan- får först. Sedan Pålle, Munter, Kalle, Koran Frank, Svarting och Brunte. Sedan alla fått skyndar jag med lyktan i hand för att öppna porten och dörrarna till mejeriet samt tända lamporna därinne. Den andra personalen sover ännu. Jag gnolar på en gammal sjömansmelodi

”När andra sover, då får jag vaka. Då får jag ensam på däck gå.

Jag värmer min lilla kaffespann med ett rör från ångpannan. Klockan är halv fyra. Sedan jag ätit min lilla frukost nalkas hon fyra. Jag skyndar ner och börjar pumpa vatten i hon och vattna hästarna. Så erhåller de nytt foder. Kissen ryktas. Sedan kommer selen på. Klockan är halv fem. Nu är den övriga personalen oppe. Sedan jag lassat och spänt för nalkas hon fem. Nu tändas de elektriska lamporna vid gatan. Sedan jag tyst yttrat ”I Guds namn” bär det iväg. Jag uppstämmer

”Den vita månen blänker utöver jordens grus

Och ute i rymden stänker sitt silvervita ljus.”

Sedan vi kommit över Pålstorps backar bär det iväg genom Örby till Gantofta. Här uppstämmer jag mitt väktar rop som lyder: ”När vintermorgon utav mörker skyms och morgonstjärnan hon ej ännu syns. Då rullar vagnen sin fulla gång och mjölkakusken stämmer upp sin sång” Ekot svarar ”Och mjölkakusken stämmer opp sin sång.” Flera verser finnas i detta rop men tid och utrymme tillåter det ej. Nu börjar folk tända ljus i husen. Klockan fattas en kvart i sex. Jag har ofta tänkt:”Ack om det tändes ljus i så många människohjärtan när prästen talar så vore det honom en glädje”

Sedan vi kommit över järnvägen bär det utför en brant backe ner till Gantofta kvarn ”Nymölla” som är belägen vid Kvistofta å. Här kör man över två broar. En ena över ån, den andra över kvarndammen. Ån brusar vilt inunder. Här går det en kall rysning i blodet men på samma gång en varm tanke till Skaparen.

Huru lätt vore det ej för Honom att låta en stark storm eller en översvämning sönderslita dess broar och vi som färdas i mörker kunde få köra in i evigheten. Men den Allsmäktiges öga vakar dag och natt över oss usla syndare. Wi förnimmer hans

Karl Ola Månsson utanför mejeriet på Rååvägen, ca 1910.

ord i Esaias ”Se jag sträcker mina händer hela dagen till ohörsamt folk”

Sedan vi kommit över broarna stiger jag av och går bakefter lasset opp för den långa och branta Westergårdsbacken. Jag gnolar på en av mina dikter.

Jag färdas i de dalar invid Kvistofta å. Hon kommer ifrån Tågarp. Hon flyter ut i Råå. Ja denna å om vintern. Hon har en väldig ström. Hon brusar vid Nymölla. Inunder Satans hem.

Satans Hem är namnet på en gammal bondgård som ligger på den s.k. ”Bårslövskällan” ovanför kvarnen ”Nymölla”. Den har fordom tillhört den för några år sedan avlidne potatishandlaren Jöns Herades från Helsingborg. Den har ett tiotal år legat obebodd och husen börjar falla sönder. Enligt gamla utsagor skall där för ett femtiotal år sedan ha varit en brännvinskrog. Fylleri, kortspel, dans och slagsmål har där ägt rum. Det påstås att flera knivhugg där har utdelats. Då man en

månljus och vacker vintermorgon från ”Westergårdsbacken” blickar ut mot detta gamla ohyggliga ruckel går en kall kåre över ryggen vid tanke på de gamlas berättelser. Det har således förtjänat sitt namn, vilket det ej erhållit från någon annan än författaren själv ”Den galne mjölkakusken”. Men vad gör väl det. Han hålls ju allmänt för att ej vara riktigt klok. Han sjunger: ”En krog där fordom varit. Och brännvin man då drack. Där voro fulla bönder. Och annat uselt pack. Och käringar som prata. Och sluddra om allting. De borde ha vett att ej va i detta gamla hem.

Sedan vi kommit upp för backen låter jag ”Kisse” stanna och pusta. Jag vänder ögat mot Råå, men vilken härlig syn. Alla de elektriska lamporna i Råå, Helsingborg och Helsingör bilda en väldigt vacker ljuskrona.

Just nu höres tut,tut,tut från Wallåkra tegelindustri. Klockan är sex. Jag sätter

mig opp på lasset och så bär det iväg mot Fjärrestad. Här uppstämmer jag åter min sång, kastar av några tomma kannor och så bär det iväg till Wallåkra. Jag kör under tiden förbi Fjärrestad kyrka. Vid denna plägar jag om söndagsmorgnarna stanna och läsa: "Hur härlig Gud din sol uppgår osv. Jag kör även förbi två herrgårdar. Fjärrestad gård och Fjärrestad torp. Dessa skall jag sedan omtala vidare. Sedan jag varit i Wallåkra kör jag över en stenig väg till Fastmårup. Sedan jag kastat av några tomma kannor och lassat de fulla erhåller jag en väldig mugg värmande kaffe. Klockan är en kvart över sju. Nu går färden mot Fjärrestad. Jag stannar vid kommugården för att lassa deras mjölk. Här mötes jag mången morgon av en gammal landtbrukare vid namn Jöns Ols-son, vilken utropar denna välkomsthälsning: "Gomorrön Kalle ska de va en kopp". Naturligtvis dröjer jag ej med svaret "Ja tack". Jag litar på att Kisse står stilla. Vi följes åt ner till en gammal bondgård, som ligger nedanför Fjärrestads gårds stathus, halv innesluten i en gammal park för att inte säga skogsdunge. De små låga husen med sina gamla halvtruttna halm-tak, sin tjocka murar och små fönster vittna om en gammal tid. Bonden har också berättat att gården legat där över ett hundratal år. Men man vet ej med säkerhet hur gammal den är. Den äges av trenne syskon Jöns, Håkan och Gunnla. Ingen av dem är gifta ehuru de uppnått hög ålder, utan de leva tillsammans i frid och sämja. Komna in på gården faller vår första blick på en gammal hästvandring, som påminner om sin två plikter, tröskverket och hackelsemaskinen. Ibland tjänar den som talarstol för den väldiga tuppen som hälsar oss välkomna med sitt klingande "Kuckeliku". Bonden svara

"Tyst din skrålhals".

Komnanärmare stugdörren mötes vi av en liten gul mops och en stor vitbrokig Måns som hälsar oss med vov, vov och miau. Sedan jag kommit in i den låga stugan och hälsat "God Morgon" tänder jag min pipa och drar några väldiga moln. Dessa gamla avsky ej tobaksrök hvilket hos andra är raka motsatsen. Medan kaffet serveras kan jag betrakta rummet. Den gamla järnugnen "sättugn" med sina tyska inskriptioner från år 1707. Den gamla dalaklockan. De gamla möblerna. Allt vittnar om gammal industriverksamhet och odalmanflit. Man påminnes om att gamla för längesedan kallnade hjärtan i förra tider klappat varmt för sina efterkommandes väl. Och man kan tänka när allt detta var nytt var det vackert. Man trakteras nu rikligt med kaffe och smörgås. Ibland tittar en liten flaska fram ur ett litet hörnskåp och gör kaffet ännu mer doftande. Men man måste raska på. Klockan är åtta.

Man måste vara i Råå klockan tio. Jag räcker fram handen till tack. Denna avslutes av åldriga men varma och kärleksfulla händer. Sedan jag hälsat god morgon skyndar jag ut till min lilla trogna Kirre. Så bär det iväg. Snart är vi framme vid Bårslövs kyrka och prästgård. Nu syns den sköna solen på himlavalvet. Nu framkommer Esaias ord i min tankar: "Det folk som i mörker vandrar har sett ett stort ljus. Och för dem som bodde i mörker och dödens skugga har ett ljus uppgått." Snart är vi framme vid min vackra och härliga utsikt "Lunnarna"

Sydväst om Bårslövs kyrka ungefär en kilometer därifrån ligger en vacker bondgård benämnd Lunnarna. Denna gård ägs av en framstående landtbrukare vid namn Per Hansson. Gården ligger på en hög

backe. Här har man en härlig utsikt. I norr synes Wällufs kyrka och stubbkvarn ”stubbamölla”. I ostnordost synes Bårslövs kyrka och prästgård. I öster synes Attarp och Ödlycke. I ostsydost synes de förut omtalade herregårdarna Fjärrestads torp och Fjärrestads gård. Ägare av den senare är ingenjör Boltensstern, sonson till den gamle major Boltensstern, om vilken många roliga historier har berättats. Den andra gården arrenderas av patron Otto Trapp. Broder till den för några år sedan avlidne Oskar Trapp i Helsingborg. I Sydost synes Fastmårup. Jag glömde nämna att jag där kör förbi ett minne från hednatiden – en stendös. Fordom funnes två dylika i Gantofta men den ene blev i februari månad år 1909 transporterad till Helsingborg. Men den andra står cirka 5 minuters väg från Gantofta boställe. I danska läroböcker täljer stendösen sin saga: ”Mens tusinde aar ere gangne i kvav. Jeg stod her og vogted en hovdings grav”

I sydsydost synes Kvistofta kyrka, denna är för mig ett gammalt kärt minne ty där är jag konfirmerad. Men det är ock ett sorgligt minne, ty där vilar min moders stoft. Hon dog den 22 maj år 1903 nära 65 år gammal.

I söder möter en ohygglig syn. Där syns den s.k. Glumslövs galgbacken. På denna har man i forna tider avrättat missdådare. Närmare i detta väderstreck synes Rya och Rydebäck. I sydvest synes den väldiga ”Wiktorias” vattentornet på Pålstorps backar, som står och tronar mot höjden liksom hennes granne ”Mariana” i Ramlösa. – dessa namn är också galne mjölkakuskens påhitt. Båda tornen byggdes år 1916.

Närmare synes Pålstorps folkskola Bondgården som arrenderas av Thuren och

Raus kommundgård. Över Görarpsskogen synes skorstenarna från Helsingborgs kopparverk.

”Från kopparverket en rök uppstiger. Och den oss liksom en varning giver. Om evigheten med sina kval. Som efter döden ej ände har” Längre i Väster synes Köpinge holländska väderkvarn.

”Den höga Köpingemöllan med sina vingar slår. Och detta synes så härligt, När omkring jag går.

Hon vinkar som en flicka. Ack Kalle kom blott hit. Vi skall dig vederkvicka. Om sorgen klämmer Dig.”

Sedan man varit inne hos mor i Lunnarna och får kaffe och frukost, när man utträttat någran ärende måste man köra hem. Men då vi se de många backar och dalar må vi då komma ihåg konung Davids ord: ”Bergen resa sig upp och dalarna sätta sig neder i det rum som du dem tillredt haver” När vi se de väldiga väderkvarnarna stå och fläkta med sina vingar, de stora lokomotiven rusa fram med sina vagnar. De stora ångbåtar plöja Sundets vattenspegel. Må vi då instämma med konung Salomon. ”Men du haver allting skickat med mått och tal. Och stor förmåga är alltid när dig och ho kan stå emot din arma kraft”.

Karl O. Månsson

Wanlig arbetare även kallad Galne mjölkakusken.

Redaktionen vill gärna veta mer om Karl Ola Månsson, för att eventuellt skriva mer om honom. Bilder, historier eller annat som kan vara av intresse tas tack-samt emot.

Relationernas räckvidd

Om ett samarbete i Norra hamnen sommaren 2002

Under två varma augustidagar lade postjakten *Hiorten* till i Helsingborgs norra hamn. Brilljant sjöfartsteknik i harmoni med det sena 1600-talets estetik mötte Kim Utzons skapelse vid havet, *Dunkers Kulturhus*. Postjakterna byggdes för att förmedla just post och andra försändelser, kulturhuset byggdes för att fungera som en mötesplats för de olika konsterna. I ljuvligt sensommarväder mötte trä och segelduk glas och vitputsad betong. På husets brygga möttes tre museer i ett gemensamt projekt med arbetsnamnet *Bevara och levandegöra*. Med havet som gemensam nämnare sammanstrålade Råå Museum för fiske och sjöfart, Karlskrona Marinmuseum och Stadshistoriska avdelningen på Dunkers Kulturhus.

Det hela får ses som ett kvitto på vad ett musealt nätverksbyggande kan åstadkomma. Det är ingen underdrift att påstå att det i Öresundsregionen och kring Östersjön råder konkurrens, jag tänker inte då bara på den ekonomiska, företagsmässiga utan även en upplevelseinriktad sådan. Filmstäder, nöjesparker och shoppingcentran

kämpar inbördes hårt om allas fritid. Samtidigt håller en hel generation på att växa upp i en vardaglig kultur där besök på traditionella kulturinstitutioner placeras långt ner på prioriteringslistan över fritidsaktiviteter. Någonstans där nere bland gräsklippning och läxläsning. Det handlar om att vi på allvar måste börja fundera över om hur vi skall göra för att morgondagens besökare överhuvudtaget skall besöka våra museer. Samtidigt råder också en omfattande kulturell konkurrens på båda sidorna om Skåne. Konsthallar, parker, gods och slott, bedärande natur och

Tv: "*Hiorten*" vid bryggan utanför Dunkers Kulturhus. Th Råå Museums Bohusjolle.

inte minst de större städernas alla olika kulturinstitutioner lockar stora mängder besökare. Undersökningar visar på hur häpnadsväckande långt kulturkonsumenter är redo att bege sig för ett utställningsbesök. Alltså finns en och annan framtida utmaning för oss museer att ta i tu med.

Med vårt lyckade arrangemang i Norra hamnen har vi tagit ett steg i rätt riktning, tillsammans har vi skapat de första knutarna i ett viktigt marinhistoriskt nätverks-

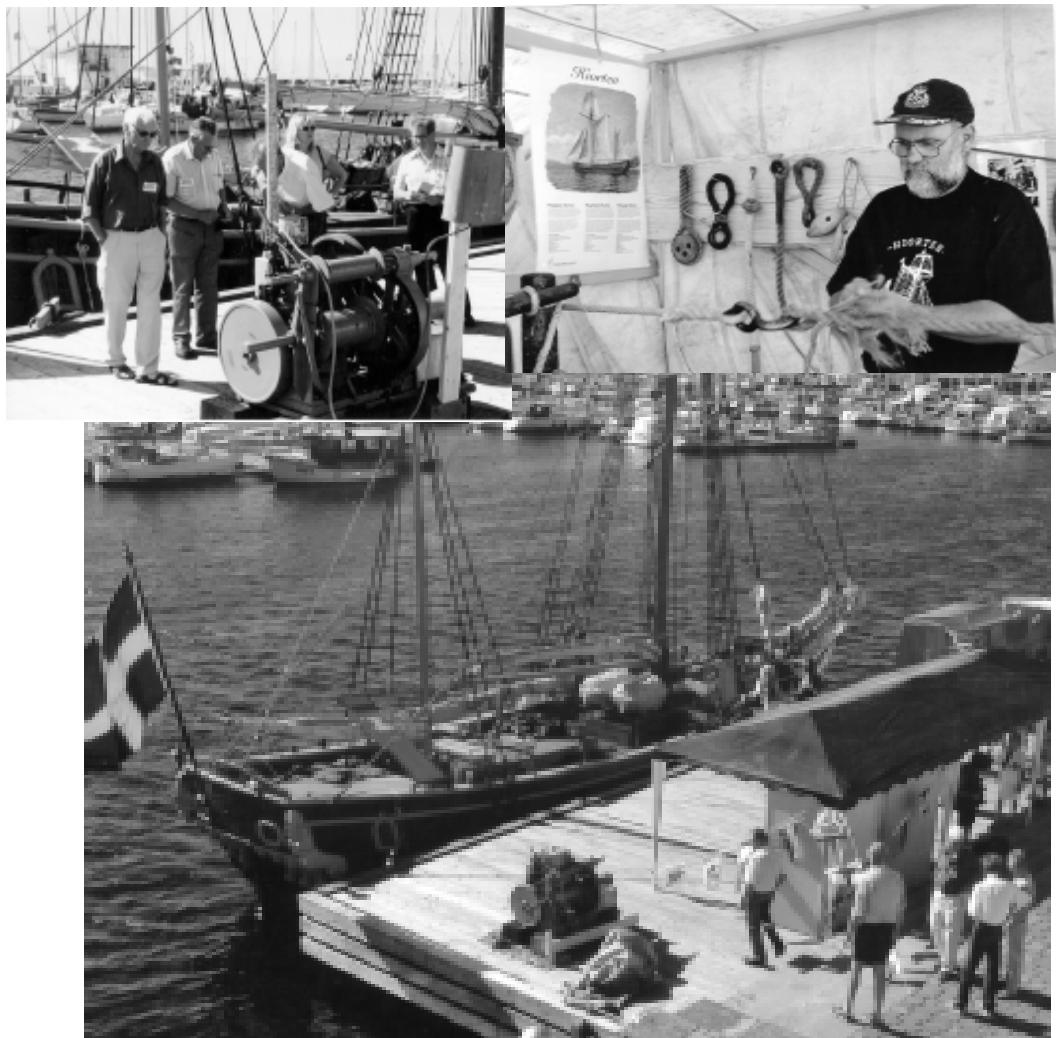
byggande. I framtida samarbeten kan vi skapa arrangemang där våra olika kompletterande kompetenser tillsammans kan skapa mycket spännande att se fram emot. Än en gång: tack för ett gott samarbete.

Pelle Johansson

Stadshistoriska avdelningen

Dunkers Kulturhus

Foto: Bengt Andersson och Sigvard Windfors.

Överst tv: Tändkulemotorn gav atmosfär. Överst th: Nils Gustavsson visar knopar.

Människorna och gränserna på Råå

Något förenklat finns två olika infallsvinklar när man släktforskar. Antingen vill man komma så långt tillbaka i släktleden som möjligt. Eller så fördjupar man sig i personer som man av någon anledning fascinerats av. Fast båda vägarna kompletterar ju varandra - utan att ha funnit anorna finns ju ingen att fascineras av!

Själv har jag haft den stora förmånen att ha fått ärva släktforskmateriel. Inte minst av våra egna eminenta forskare Elsa Olsson och Curt Persson. Detta har lett till att jag kommit i kontakt med andra lika eminenta forskare som visat mig spännande material bl.a. om Råå. För oss med Råå-bakgrund är naturligtvis Råå något alldeles speciellt och stort. När jag går tillbaka till 1600- och 1700-talen finner jag dock att läget inte var så stort och omtalat som t.ex. Barsebäck och Skanör/Falsterbo.

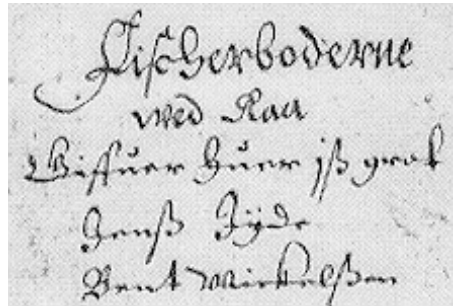
Varför undrar man. En orsak, enligt min uppfattning, kan vara att Råå aldrig av danske kungen blev privilegierat för fiske och handel med sill.

Hur långt tillbaka i tiden kan man då finna något om Råå? Vid min kontakt med Dialekt- och ortnamnsarkivet berättar Stig Isaksson att 1302 dyker det upp som ett manstillnamn Magnus Ra. 1351 står det på latin:

“de consensu filii sui Magni Gödekesun dicti Raa” dvs “med sin sons, Magni G.s, som kallas Råå, samtycke”.

Som ortnamn finner vi det första gången 1582 i formen *Fiskeboderne wed Raa*. Sen följer olika former som *Raaboder*, *pa Raaboer* fram till början av 1600-talet. 1626 finner vi för första gången *Raaleje*. Skillnaden mellan boder och leje är att den danske kungen fram till senare delen av

1500-talet inte tillät fast bosättning vid Råå, utan man fick nöja sig med att sätta upp bodar för begränsade fiskeperioder. Ändå kan vi i en välkänd jordebok från 1637, som Rååbon Betty Ramberg tog hem från Riksarkivet i Köpenhamn, fortfarande läsa *“Fiskeboderne wed Raa”*. Det kan ju tyda på att det tog lång tid innan något som liknar ett läge tar form vid Råå-åns mynning. I jordeboken möter vi namnen på dem som hade bodarna. Det är Jens Jyde, Bennt Michelssen med flera. Och de har råg, galtar, lamm, gäss, höns och hästar med sig. Kanske är det anfäderna till de åboar vid Råå Läge vi kommer att möta!

Råå Fiskeläge

Formen Råå Fiskeläge finns i 1670 års jordebok och återkommer sedan med lite olika stavning så som Råå Fijskeleije, Råå med ett å och andra varianter.

Forskarkollegan Lennart Börnfors fann ett dokument om Råå på Landsarkivet i Lund. Det var två protokoll och gensvar från ett rättstvist 1702. De beskriver det som allt för ofta uppstår mellan människor - tvist om rätten till mark och jord. Vi känner det från våra samer som kämpar för rätten till den mark de menar varit deras urminnes tider.

1702 års Protokoll

Inte nog med att texten i protokollen är svår att läsa, man använder också ord vi för länge sedan slutat använda. Därför denna ordlista:

Extract = utdrag.

Kratt = lågvuxen småskog.

Rijs = ris.

Byra = börd.

Muhlbete = betesmark.

Admitterades = hänvisades.

Resolution = beslut.

Trätta = tvist.

Leddespola och hackespola betyder troligen något som användes i gårdsgården.

Exemption = undantag.

In fidem = sanningsenligt.

// = förkortningstecken.

Protokoll från 1:a dagen

28 januari 1702

Extract af Luggude Härad's Tings Protocoll hållit d. 28 Januari 1702.

Samptelge Byemän uti Raus hafwa låtit

incitera åboerne på Råå fiske läge och ankla dem genom ett skrifteligit inlegg 1: för olofligit skoghygge, Kratt och löf-brytande,

2: för det de skära liung på den som dem tillkommer.

3: för det de nederrifwa och borttaga deras gärsgårdar

4: för det de beta på deras muhlbete.

Rätten tillfrågade dem hwar den åberopade Resolution och dommen är. De har den intet medh sig.

Samptel: Råå fiskarne woro till wedermähle och swara att de huggit deras Kratt Skog och nederrifwet deras gården är obe wisligit, men att de låta gå sin bo skap där i liungen, och hugga liung, det påstå de att de har låf efter hehla liungen icke ligger till Raus by. Till wittnen woro inciterade drengen OlufBengtss. 20 åhr aflade uthan exemption sin Eedh, och bekenner att han aldrig har sedt Råboerne eller någon af de inciterade närwarande män hafwa tagit något af Raus gården.

// Raus Bymän frågade honom om han

1702 års protokoll med Gerhard von Buhrmans karta från 1684.

icke sedt at et Qwinfolck bar och tog Rys af gården. // Han såg en Qwinna i Rå Kirstina före Juhl uptaga och bära en byra Rys ifrån Ramlösa gerde, men intet ifrån Raus gerde, men om hon Reef det af gärdet eller uplåckade det jemte gärdet wet han intet. Till wittne war och instembdt gossen Säne Hansson, men som han war något liten ty admitterades han icke till Eeden. Men berättade lika som Oluf.

// Rätten tillfrågade Raus åboer om de har bewys där på att Rååboerne icke böra hava något muhlbete i liungen wed Stranden eller öfwerhetens resolution att marcken är och bör wara dem tillhörig.

// De har intet annat bewys än at de hålla sig till den och fiskarehusen hava intet med feladen.

Råboerne säga att de kunna aldrig uti Raus tillegna sig all denna liungen ty Raus by har på alla Sydor så stoor felad att 2 byar har nog där af, och af ållders tijd har de warit berättigade att beta sina Boskap och skära liung på den marck. Ellerst säga de och att de skurit liung från Qwistofta och andra byar.

Nembdeman Oluf Jönsson i Örby seijer att det är en onödig träta ty liungen kan Raus by aldrig tillägna sig alt, och liungen blir bättre när hon skärs af, och gagneligit för boskapen.

Raus bymän framställte för Rätten Bonden Bengt Andersson i Pålstorp och Niels Persson om hwilka berätta att de hafwa synat Raus gårde att 50 fambnar är borta af gården men hwem dem har tagit, weta de intet och i marcken såge de Rejs kratt wara afskurit, weta intet der af hwem det skurit. Raus Boerne seya so man kan då icke neka att alla äro fry; Anders Persson seyer att Anders Niels. barn skurit Rejs i des marck och retten medh. Anders nekar där till och seyer att det war allenast en gång att des dotter skar leddespole eller hackespohla, af hassel 10 st och dem tog Oluf Niels.

ifrån dem. Dock förklara Raus Bymän att de icke beskyller alla Råboerne för deras gården, men somblige allenast, och somblige ärlige och samwetzmän frykalla de. Tillfrågades om de har flera wittnen. // nej.

Råboerne påstå att Raus Bymän må bewijsa det de angifwit eller pligta där före. Parterna hadde intet mehr, begiära dom.

In fidem Protocolli

P: Tolsteen

Protokoll från 2:a dagen 29 januari 1702

// Ehuruwäll Kiärendena påstå att Swaranderna icke äro berättigade till att beta sin boskap uppå den liungmarcken som wed Råå fiskeläge belägen är, icke heller att skära och nyttia något af den liung som på samma marck wexer, aldenstund all den marck och egendom intill berörde Råå fiskeläge skall tillhöra Kiäran dernas By och Hemman; Lykvist emedan Kiäranderna där på icke hafwa kunnadt upwysa någon Special höga öfwerhetens tillstånd hwarigenom Swaranderna alt muhlbete på Råå liung som de af ålder niutet skall hindrat och betagit wara, fördenskull kan Tings Rätten i Sig ey wydare därutinnan utlåta än lembna detta uti det wanliga stånd till des denna Egendommens twist genom Hans Excellence Hr Gouverneurens anordning behörigen blir Ransaket och afgjordt. Angående gärs- gårdarnas borttagande och oförswarligit skogshuggande // Rätten hafwa måst förklara samtliga at wara fry och oskyldige hwilka de för denna beskyllning alldeles undantaga och befrya; Altså åligger det Kiäranderna lagligen att låta incitera dem isynnerhet med nampn som de kunna öfwertyga och bewysa antingen hafwa deras gärsgårdar borttagit eller Olofligit Skogshugge på deras hemmans Egendom föröfwat. Men de öfriga af Swaranderna som där till icke

bindas kunna uthan oskyldiga äro lembnas emoot Kiäranderna laga åtahl för onödig påförit process och Rättegångs omkåstnad.

Actum ut Supra.
På Tings Rättens wägner
P Tolsteen

Rausbornas svar till Guvenören ”Råus d 28 februari 1702”

Högwälborne Hr Öfwerste Commendant
och vice Gouverneur
Nåd Gunstigt Swar

Inför Högwälborne Hr Öfwersten Commendanten och vice Gouverneuren föranlåta wy fattige Män medh denne vår Underdånige Supplique, aller ödmiukeligast anhållande Om En Nåd - rättwyss assistance och bybehållen Byesrätt, Emoth olaga byfogat intrångs föröfvet af fiskerne uthi Råå som dagelig afstängia oss af ållder förre och ännu tilligger som och med Gudz till hielp liggandes warder och blifver dher rättvysan vynner framgång.

// 1:mo Alldenstund Råå fiskeläge aldrig bewissligit vara hafve i fordom och gamla tyder bemechtigat sig någon Muhlbeste, mindre Krattz Skogshygge eller Ellde

brand af vår ringa Egendoms Råus by med rätta tilliggande, alldenstund dhe icke Oförgrypeligen sig kunna bemechtiga dhem tillhööra oss uthan, de har hwarcken Åcker, eller äng, uthan de måge behelpa sigh med hvad deras näringsmedhel af siön, nembl. fiskeryet wid kommer. Des befrya vy Om möylhigen ähr vår af Gudh Wår allernådigste Konungs och höga öfverhet för unte Jordägande marck, platz och dy mehra.

2:do Enär Währ, Höst, eller: Sommar ähr, så infinna dhe sigh öfver någre hundrade st Creatur, hvilcka söka dagsligen vår marck öfvill dock intet dhet, skulle förflyta som borde dhet räcknas för intrång eller Gravation. Som doch lemdas aller Ödmiukeligast dhen högwälborne Hr Öfwersten och vice Commendanten till En högt nåd-rättwyst och Moget betänckiande. //

Råus d: 28 feb:

Aller underdån och Ödmiukaste

A: 1702 Tjänare till witterlighed

Rasmus // Anderss: Pär // Knuts Oluff // Nielss Hans // Isahcson ... Asser // sson Rasmus Persson Börge / Pederss Anders / / Perss: Niels // .. // betecknar bomärk

Råå ljung 2001. Foto Sigvard Windfors.

Vad kan vara den grundläggande orsaken till konflikten?

En tanke kan vara att fram till mitten av 1600-talet fanns bara tillfälliga fiskare som bodde korta delar av året i sina bodar. De klarade sig med det utrymme de hade. Kanske lät dom hästarna ut nyttja ljungen för "mulbete".

Ingen brydde sig. Men så blir man bofast och de egna behoven ökar. I en artikel skriver journalisten och Rååbon Erik Larsson att i 1660 års jordebok står

"Cronans Leye och Fäste hemman; 12 fästehus och ett gatehus av Krononatur, ett hemman av skattenatur, sju hela och 4 halva hemman samt ett fjärdedels utsocknes frälsehemman".

Byamännen i Raus får konkurrens av åboarna på Råå Fiskeläge. Man känner sig, med eller utan rätt, bestulna och hotade. Kan det vara en teori? Erik Larssons rubrik i en artikel om dessa tvister lyder "Storfejden om Råå Ljung". Och han fortsätter "man kan förstå att detta inte började 1702 utan vuxit fram under flera generationer". Blå skriver han att fiskehusen, gatuhusen, i Råå har av ålder förutsatts vara ägda av de 22 husmännen, som 1583 gav landgille, 9 öre silvermynt, till kronan. Detta bibehölls ända till 1689 då det höjdes till 12 öre silvermynt.

Fiskeläget har sedan gammalt behandlats som en by vilket visade sig vid 1700-talets delning av fäladsmarken. Nyttjandet av fäladsmarken, skriver Erik Larsson, har betraktats som husmännens lagliga rätt, på samma sätt som fisket, så länge som landgille erlades. 1702 blir detta alltså en fråga för tingsrätten. Målet avskrivs denna gång i brist på bevis. Men nya mål kommer upp under 1700-talet. Den 4 maj 1741 utfärdas ett förbud mot "ljung-höstande" på grund av "den myckna flygsanden".

17 maj 1768 läggs grunden till den

verkliga storfejden om Råå Ljung, när landshövdingeämbetet i Malmö ålade kronobefallningsmannen Ursell att *"till befordran av fiskets inrättning och oändlig marks uppodling, utse tjänliga platser till fiskarna, dock att sådant skedde utan hemmanens brukares förfång"*.

Han tilldelade fiskarna 12 tunnland av fäladsmarken. Syftet var, precis som idag, att stimulera en näring som i sin tur skulle påverka välståndet i övrigt. Byamännen i Raus såg det inte så, utan sammangaddade sig med Västra Ramlösa, Köpinge, och Pålstorps byamän och instämde fiskarna till Luggudetinget. Den 21 nov. 1782 pågick processen fortfarande. Först 1784 fastställde lagmansrätten att fiskarna hade rätt till "intäppet".

Åren 1789-1800 gjordes storskifte för Råå, som i sin tur skulle leda till nya diskussioner och småtvister om gränsdragningar och skyldigheter.

Människor på Råå före och efter 1700

Det mesta, för att inte säga allt, i form av kyrkoböcker skulle räddas undan danskarna och lämnades därför in till Helsingborgs Slott. För att vara riktigt säker på att det kom i trygga händer skickades det sen upp till Stockholms Slott Men - slottet brann 1697!

Detta är orsaken till att det inte finns några kyrkoböcker förrän en bit in på 1700-talet. I jordeböcker, mantalslängder och i trohets seder till kungen finner vi dock namn. I 1702 års rättstvist fann vi ju tex Oluf Bengtsson som hade sett en "Qwinna i Råå, Kirstina, bära Rijs". Vem var hon? Och vem var Anders Nielsen vars barn skurit Rijs? Har de sina anor bland dem vi läst om i 1637 års jordebok? Har kommande generationer möjligen sina rötter i Kirstinas och Anders generation? En noggrann forskning kan kanske ge ett svar.

En person vi säkert känner till som registrerad på Råå nr 3 Backen är Nils Andersson. Hans son Nils gifte sig med Kerstina Jysstasdotter (Gustafsdotter), dotter till ryttaren Gustaf Kruse. Elsa Olsson fann sambandet och forskade vidare. Hon kallade släkten Kruse-släkten. Många Rååbor har hittat sina rötter i denna släkt.

Storskiftet för Nedre Läget och Backen vid sekelskiftet 1800

En del av skiftesarbetet gällde gatumarken på "Rå Fiskeläge", närmare bestämt det som kallas det nedre läget och Backen. Men det tog tydligen tid innan myndigheterna kom sig för att göra skiftet. För den 22 nov. 1798 skriver innevånarna:

Då vi redan för snart 2ne år tillbaka isinecerat vår alldre ödmjukaste ansökning om förordnande för Landtmätare, at förrätta gatu- och tomte delning å Rå Leje men någon verkstälighet icke ännu föllgt; Så våga vi.....

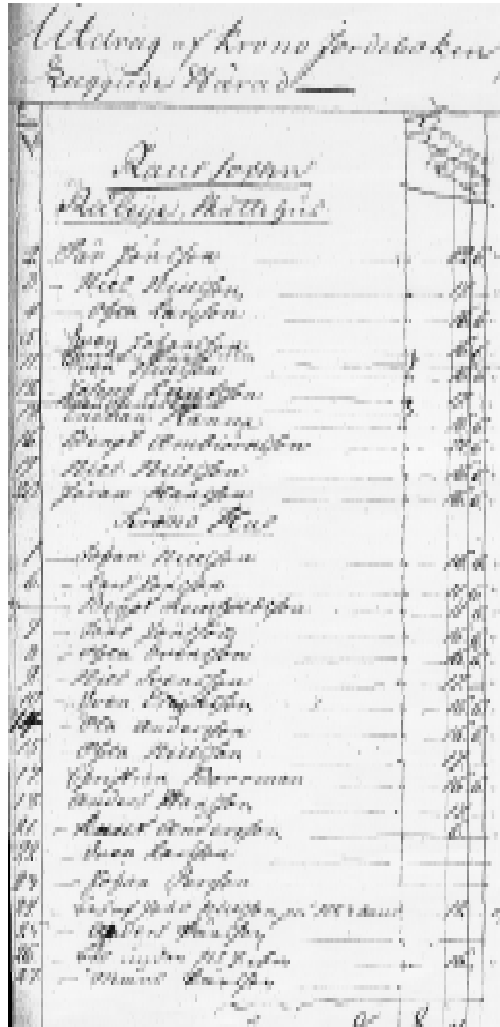
Med risk att sticka ut hakan vill jag ändå dra likheter med vad vi "moderna" människor upplever! Det tar sin lilla tid... Den 14 juni 1799 föredrog man resultatet där förutom myndighetspersonerna också samtliga innevånare infann sig. Här träder Rååborna fram. På nr 3 finner vi Nils Nilsson, den tidigare nämnde Nils Anderssons och Kerstina Gustafsdotters son. På nr 11 finner vi hans bror Sven Nilsson som senare kommer att bli ålderman. På nr 8 finns Ola Svensson, Nils Nilssons svåger, gift med system Karna som var jordemor.

Finner ni texten till höger svårläst finns dokumentet på Råå Museum.

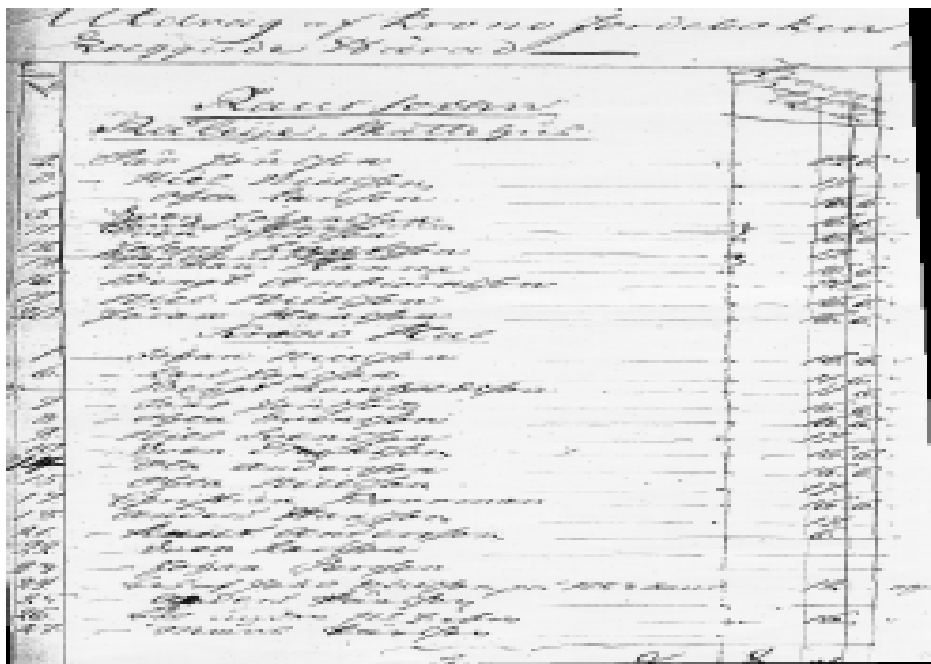
Följderna av skiftet 1800

Av vad som framgår ledde inte skiftet till någon egentlig dramatik. Naturligtvis har man haft sina diskussioner om detaljerna,

tex hur mycket mark man skulle lämna till bland annat vägar, och pengar till deras underhåll. Ett beslut skulle däremot innebära att diskussionerna åter blossade upp en generation senare, nämligen när man den 5 och 6 december 1800 skulle verkställa besluten och sätta ut gränstenar och man avslutningsvis tillfrågades om: *...sten wallen som är belägen mellan vallen och sjön skulle delas då de*

Utdrag ur kronojordeboken för Raus Socken "Rå Leje" den 8 december 1800.

Försättsbladet till protokollet efter uppmätningen 1799 av Råå Fiskeläge.

samtliga yttrade sig att de vilja lämna den samma odelad och at den hvar behålla sina... och platser och hvad lanningen söder om läget vidkommer så bibehålles de södre wid sina ställen och de Norra lämnas frihet vid infallande stormvindar at landa söder om wid förstnämnda lannings ställe.

Råå Fiskeläge den 22 mars 1847

Nu finner åldermannen, Nils Svensson på nr 11, anledning att skriva följande:

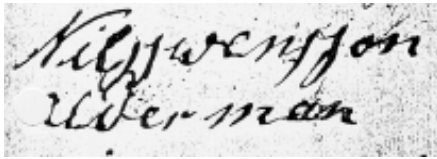
Om förordnande för någon Lantmätare att, så fort sig göra låta, afmäta och indela våra å Råå Fiskeläge warande gator, samt rät ta de rörstenar till lägets allmänningstomter som sedan 1800 års

I		Skatte Hurset		
		nr 11 Pantar 16 Schillingar Gennelycke, en inboper af Lars Nilsson		
1	28	Gatunack		2,200
2	29	Thun		2,600
3	40	Thun		3,000
	41	Thun		1,400
Summa				9,200

Utdrag gällande Sven Nilsson på Råå nr 11, ur "Charte - Beskrifningen öfer Delningen av gate- och Tomtejorden". Denna beskrifning visar hur mycket resp. fastighet räntade och hur stor den var till ytan. Eller som man kallde det "Refningsinnehåll".

utstakning bifvit rubbade eller möjligen alldeles bortförde. Får wi å Läget's innევანares wägnar Allra Ödmjukas anhålla.

Råå Fiskeläge den 22 Mars 1847

Denna gång maler myndigheternas kvarnar fortare. Man blir kallad att den 9 juni infinna sig, samma år, till plats som ålder mannen bestämmer. Nu inträffar något som kanske är vad vi idag kallar "civil olydnad". Kravet var att samtliga innევანare skulle komma till mötet Alla kom inte. Så det avlyses och det föränleder lantmätaren att i slutet av protokollet tillägga:

Då förrättningen utan Lantmätarens förvällande blifvit inställd, förbehåller sig förrättningsmännen ersättning för denna resas kostnader utgående efter framdeles afgifande Räkning.

År 1847, ett nytt försök

Nu ställde man upp mangrant. Man diskuterade framför allt vägars dragning i detalj, deras bredd, vilka som skulle stensättas, var vägmateriel skulle hämtas (som regel stenmal från lanningen vilket inte alla gillade!) samt vad som då kallades "snökastning". Ingen större dramatik. Gränsstenarna justerades och där de gamla av någon anledning försvunnit(!) utsattes nya.

Avslöjande granskning 1873

Den 21 juli 1873 var det dags igen. Och nu händer det saker! I protokollet av den 24 juli kan vi läsa

"vid delningen uppå gatu- och tomtejorden till Råå Fiskeläge år 1800 hafva

som allmänna platser i skifteshandlingarna blifva anmärkte tio på skilda håll inom läget varande jordelotter, utom den så kallade malen, hvilken blifvit afsatt för lägesbornas gemensamma behov. Gränserna för nämnda allmänningsplatserne äro numera stridige sedan skälstenarna blifvit förstörde. Och dels såsom följd deraf angränsande ega med eller mot sin vilja utsträckt sina byggnader äfven å ifrågavarande platser.

När de sk skälstenarna var på plats gjordes utstakningar. Man kunde konstatera att en rad personer, mer eller mindre, "öfverbyggt" gränserna. Många av dem var barnbarn till de tidigare nämnda Nils Nilsson och Kerstina Gustafsdotter! De är bara två, eller högst tre, generationer bort från dagens Rååbor så för säkerhets skull anges bara tomtnumren! 23, 28, 54, 39, 3, 51, 31, 25, 48, 36, 20, 7. Ni som vill veta mer är välkomna till museets arkiv.

Gränser och olika intressen

Intressekonflikter om mark är inget nytt. Och så kommer det säkert att förbli. Erik Larsson skriver i en artikel kallad "Storfejden om Råå Ljung" i årsboken Minnen från Helsingborg och dess skola 1972 att händelser som här har beskrivits är delkapitel i striden om Råå Ljung. Så nämner han även när myndigheterna offrade det underbara strandpartiet för industrier. Och Sigfrid Ewald tar i sin bok "Från Fortuna till Soferio" upp stadens ofta häftiga diskussioner med Råå Skifteslag.

Denna artikel är en sammanfattning av dokument från Råå Museum och annan litteratur.

Bengt Persson

Historien om "Läckan"

Ronny Åström är uppväxt på Jungmansgatan 4 på Råå. I sin kommande bok "Här ska ni se en påg från Råå" beskriver han sin barndom på 1940-och 50-talen. Ur boken har vi tagit följande berättelse om Ronnys far Ivan Åström, om sin bror Rolf och deras äventyr med Rååsnipan "Läckan".

Min far brukade ibland följa med Nisse Knutsson och fiska i hans båt. Farbror Nisse var granne till oss och bodde med sin fru i den ena halvan av Malte Larssons tvåfamiljhus med adress Jungmansgatan 2A.

De brukade ge sig av till hamnen väldigt tidigt på morgnarna för att de skulle hinna hem igen innan det var dags att åka till jobbet. Min far var på den tiden anställd på gummifabriken i Helsingborg, där han var förman på klackavdelningen och Nisse var anställd på Kopperverket.

Som regel hade de rätt mycket fisk med sig hem, för farbror Nisse var en skicklig fritidsfiskare, som kände till alla torskhålorna och var ålarna brukade hålla till. Det blev som regel en och annan torsk, rätt mycket sill och vittling. Makrill förstås, när det var säsong för det, horngåddor med sina gröna ben. Och ibland ett par ålar - då blev det fest hos Åströms, för stekt ål med kokt potatis och brun ättikssås eller skånsk senapssås var hela familjens älsklingsrätt.

- Det är för jobbigt att behöva gå upp så tidigt på morgnarna för att vi ska få lite fisk på bordet, sa far en dag. Jag funderar på att köpa en egen båt, så vi själv kan bestämma när vi ska gå ut. När jag kommer hem från jobbet till exempel.

Han hade varit nere i hamnen och fått syn på en båt som det satt en till-salu-skyld på. Det var en liten vitmålad och oruffad Rååsnipa med inombordsmotor.

- Den läcker rätt kraftigt, sa far, och den behöver målas, så den kan inte kosta så mycket. Jag tror jag har så det räcker.

Han hade sparat några hundra på sin spar-

banksbok, för han gjorde inte av med så mycket på sig själv - ett paket Riks-shag i veckan (han rökte hemrullade cigarretter) och en knatting Renat i månaden (för en fisksup till fiskrätterna måste han ju få unna sig). Resten av hans avlöning gick till familjen och hushållet - förutom en och annan tia som slank in på bankboken.

Jodå, han hade så det räckte och blev över till målarfärg. Vi var nere och tog båten i besittning redan samma kväll. Bryggan, som ingick i priset, delades med en annan liknande båt. Fars båt låg i åkroken på andra sidan träbron. Färgen var en aning skabbig, och visst läckte den. Det stod vatten en bra bit över durken.

- Det är nog ingen fara, sa far. Bara vattnet inte har nått upp till motorn. Vi får ösa båten och dra upp den på land. Ni två kan hjälpa till med att ösa, sa han till Rolf och mig. Det låg ett öskar och en rostig plåtburk på bryggan. Vi hoppade ner i båten och började tömma den. En timme senare var vattnet borta, och vi kunde se hur det sipprade in genom ett par sprickor i bordläggningen.

När nu båten blivit lite lättare, skulle det nog gå att dra upp den på stranden. Det gick bra en bit, men sedan tog det stopp.

- Ni har glömt att dra upp ankaret, sa vår kamrat, Hans Persson, som råkat komma förbi. Han vadade ut i vattnet och hivade ombord draggen. Sedan gick det lätt att få upp båten på stranden. Vi visade far var läckorna som han skulle åtgärda fanns, och sedan följde vi med Hans till kiosken, där vi tänkte sätta sprätt på de tjugofem-öringar vi fått som tack för hjälpen.

När båten fått torka en veckas tid och far drevat och beckat springorna, hjälpte vi honom med att måla den. Far donade ett tag med motorn, och så var det tid för den stora sjösättningen.

- Men den måste väl ha ett namn? undrade jag.

- Spring hem och hämta morsan. Säg att hon ska ta med sig sina oljemålningsspenslar och den lilla burken med svart lackfärg, sa far.

- Har ni kommit på något bra båtnamn, annars har jag ett passande, sa min mor när hon kom med målargrejerna. Vad sägs om Läckan?

Far såg litet förnärmat ut, men sedan sa han: - Tja, varför inte. Det är ju originellt så det förslår.

Min mor är konstnärligt begåvad. Hon har målat många fina oljemålningar, som pryder väggarna i vårt och våra släktingars och bekantas hem. De var uppskattade födelsedagspresenter och julklappar. Hon har känsla för typografi också, så hon visste direkt vilket typsnitt och grad det skulle vara på namnet. Far visade genom att ritsa tunna streck med sin pennkniv på båda sidor om fören var hon skulle placera det.

- Spring till Handelsföreningen och köp en flaska Champis! sa far. Ta två förresten! Här får ni två kronor. Köp godis för det som blir över. Här ska festas!

Och så blev "Läckan" vederbörligen döpt och sjösatt. Vi nändes inte krossa flaskan utan skvätte bara lite av Champisen på henne.

- Hoppas, att det inte betyder otur, sa far, och så var det dags för premiärturen. Vi tog först en sväng i ån upp till stenbron, där vi vände och gick tillbaka och seglade under träbron. Far ställde kursen mot öppna havet. Motorn dunkade. Fartvinden brusade - vi höll förstås den påbjudna maxfarten på tre knop så länge vi gick i

hamnen.

Solen sken från en nästan molnfri himmel. Det gick små vågor på vattnet. Måsarna skrek. Vi drack Champis och tuggade på våra Dixi- och Rivalkolor, när vi rundade piren. Det var ett härligt liv - sjömanslivet. - Synd, att jag inte tog med pilkegrejerna, sa far. Då hade jag dragit några torskar, som vi kunde ha stekt till middag.

Det blev många fisketurer med "Läckan" den sommaren, och bra fiskelycka hade vi också. Vi brukade gå ut några timmar i veckan och det blev alltid något att ta med hem.

Det hade dykt upp en liten kutryggig och skäggydd gubbe på Råå. Ja, prydd var väl inte rätta ordet, tovig, långhårig och okammad som han var och klädd i fläckiga och fransiga kläder. Han drog omkring med en enaxlad flakvagn. En sådan där med cykelhjul, stödben fram- och skaklar baktill. Han pratade knagglig svenska med kraftig tysk accent. Han gick omkring mellan husen och köpte upp lump och skrot, som han sedan kursade vidare - antagligen till Niklassons Skrot.

På nätterna sov han i ett garage, sammanbyggt med Olssons kolupplag. Där hade någon startat en bilverkstad. En dag hade gubben stått utanför garageporten med sin kärra och frågat, om han fick hyra in sig i ett hörn.

Verkstadsägaren kunde berätta, att gubben brukade bädda åt sig på flakvagnen, och att han hade ett Primuskök som han lagade mat på.

- Tvättar sig gör han i fotogen, sa vår sagesman, men ibland går han faktiskt ner till sjön och slabbar av sig och skrubbar hela kroppen med tång och sand.

Han var rätt snål med att betala för lumpen och skrotet som han köpte av hushållen, och han prutade friskt på allting. Runt sin stora, svarta plånbok hade han spänt ett tjockt gummiband. Men han tjänade nog

en del när han sålde varorna vidare, för ibland sågs han gå in på banken och göra insättningar på sin sparbanksbok som han förvarade i plånboken.

Vi fick aldrig veta vad gubben hette. Någon, som inte var särskilt bevandrad i tyska språket gav honom öknamnet "Dåjten" - det skulle så klart ha varit "Deutschen", den lille tysken.

En kväll när vi skulle ut och fiska, stod Dåjten på vår brygga och betraktade Läckan.

- Är denna båt till salu? frågade han.

- Det beror på vad du betalar, sa far. Har du pengar? - Har många pengar på banken, flinade Dåjten, tog fram plånboken och viftade med sin sparbanksbok.

- Jag ska fundera på saken, sa far. Kom hit igen i morgon, så ska du få besked. Vi ska ut och fiska nu.

- Fyndera schnell, sonst jag köper annan båt, fast denna passa mig ytmärkt bra!

Vi kastade loss och far startade motorn.

- Inte ska du väl sälja "Läckan"? sa jag. Nu när den är så fin och går så bra!

- Jag har sett en annan, lite större båt som är till salu. Den har ruff och allting och kraftigare motor. Där ligger den förresten, sa far och pekade. Jo, den såg fin ut. Den var ett par nummer större än "Läckan". Den hade vit bordläggning och bruna däcksplankor, gul reling och ruff med brunt tak. På rufftaket satt en liten mast med babords-, styrbords- och toppplanternor. I aktern bakom rorkulten satt akterlanternan och där fanns det till och med en liten flaggstång som det vajade en svensk flagga från. Det såg ut att vara en välskött båt.

- Det enda som fattas på den är ett namn, men det kan nog er mor hitta på, hon är ju bra på det. Jag ska ringa och kolla vad de ska ha för den, så att jag vet vad jag ska begära av Dåjten, sa far.

Far tog till lite mer än vad han skulle betala

för den nya båten, när han sa priset till Dåjten. Och till fars förvåning accepterade Dåjten utan att pruta. I flera månader ångrade far, att han inte begärt mer.

- Vad ska du göra med båten, undrade han.

- Segla till Amerika. Schweden bra land aber USA ist viel besser. Far tappade hakan och stirrade på gubben.

- Du kan inte mena allvar!

- Ja, ganz allvarlich!

- Med den här lilla båten!

- Jawohl!

Far riste på huvudet och tänkte väl, att den här människan kan inte vara riktigt funtad. Nästa dag låg "Läckan" inte vid sin brygga. Vi antog att Dåjten var ute på en provtur med den och cyklade ut mot piren för att spana efter honom. Men när vi kom i höjd med varven såg vi, att den låg uppdragen på Bernhard Pålssons slip. Vad gjorde den där? Det var ju inget fel på den. Vi skulle få svaret några veckor senare. Då låg det hux flux en helt annan båt på "Läckans" plats. Den var heldäckad, så när som på en sittbrunn i aktern. Den var proffsigt riggad för fock och sprisegel. Seglen var sydda i J-P Jönssons segelmakeri. Masten stack upp ur ruffens tak. Från masttoppen vajade en tysk vimpel under toppplanternan. På relingarna satt de röda och gröna lanternorna och i aktern en vit akterlanterna och en liten flaggstång. "Läckan" stod inte att känna igen. Nytt och kraftigare roder hade hon också fått, rödmålat, och ett stort centerbord. Men sitt namn hade hon fått behålla.

- Tror du, att Dåjten kan ta sig över Atlanten i den? frågade jag far.

- Löjligt! Helt befängt! blev svaret.

Dåjten provseglade "Läckan" i flera veckor. Han seglade riktigt bra. På fråga var han lärt sig det, berättade han att han före kriget gått som matros och styrman på tyska och belgiska segelskutor på havet

och de tyska floderna. Sin krigstjänst hade han fullgjort vid tyska flottan. Det verkade som om han visste vad han gav sig in på. Dåtjen hade bytt sig till en ny båtplats. Nu låg "Läckan" i den riktiga hamnen, bara några bryggor från fars nya, ännu odöpta, båt. Vi cyklade ofta ner dit för att se vad Dåtjen hade för sig. Han bunkrade och stuvade in fotogendunkar och proviant, konserver och torrskaftning i ruffen. Då och då tog han sig en segeltur för att kontrollera att inte lasten påverkat segelbarheten. Det var intressant att se hur skickligt han manövrerade båten. Dagen för avfärd närmade sig tydligt.

En dag när Rolf och jag just kommit ner till vår brygga, hörde vi ett häftigt motordunk och såg en svart, tvåmastad skuta komma forsande runt kröken.

Det var skutskeppare Stjärnström från Ven. Han skulle lasta plank från Timmerprodukters brygga. Hans tvåmastare var registrerad på Ven, men själv bodde han med sin familj på Råå i Villa Sjösäker bland vildrosorna på stranden nedanför Fias spårvagnshållplats.

- Han kommer ju in för full maskin! skrek någon på kajen. Han hinner aldrig få stopp innan träbron!

Stjärnström stod vid ratten. Han tänkte göra en gir för att kunna lägga till mot bryggan med styrbordssidan, där han hade sin vansch. För sent insåg han, att han kommit in alldeles för fort. Skutans bogspröt pekade rakt mot "Läckan" och for in till höger om dess mast. Maststaget gick av med en knall. Stjärnström fortsatte att vrida på ratten, och "Läckan" började luta betänkligt. Men precis innan relingen nådde vattenytan knäcktes masten. Bogsprötet gled av och "Läckan" rätade upp sig. Upp ur ruffen for förstas Dåtjen. Han hade legat och sovit på segelpackarna. Han tog sig för pannan och vaggade med över-

kroppen. Det syntes tydligt hur förtvivlad han var.

När nu bogsprötet befriats från masten, fortsatte skutan mot bron. Stjärnström hade lagt in, men då fick han motorstopp, så nu var det klippt. Hans bogspröt brakade rakt in i den gamla träbron. Plötsligt blev det knäpptyst vid hamnen. Folket på kajen och fiskargubbarna som kommit ut ur sina hytter stod och gapade och stirrade mot bron. De som bodde på fel sida av bron undrade säkert hur de skulle kunna ta sig hem. Men när trädammet lagt sig, visade det sig att den gamla konstruktionen klarat sig förvånansvärt bra. Den hade bara fått några skrapsår, som någon sa.

Men Stjärnström hade förvisso en hel del att förklara - inte minst för Dåtjen, som krävde ersättning för sin avbrutna mast. Där rök Stjärnströms förtjänst för planklasten till Lerberget.

Nu fick "Läckan" alltså göra ett nytt besök på varvet. Men förutom masten var det bara ett stag, några plankor i rufftaket och mässingsringen runt mastfoten som behövde bytas. Den planerade avfärden blev inte så många dagar försenad.

Veckan därpå kom Dåtjen hem till oss. Han hade varit där en gång förr - när han gjorde upp med far om båtköpet.

- I kväll jag seglar till Hull, berättade han. Sedan direkt till Amerika.

Vi bjöd på kaffe och önskade honom lycklig resa. Far fick honom att lova att skicka vykort från både England och Amerika, så att vi fick veta att han kommit fram ordentligt. Han lovade. Han noterade vår adress, och vi tog adjö av honom.

Det kom faktiskt ett vykort, avstämplat i Hull men med motiv från London. Men det kom aldrig något vykort från Amerika.

- Han stannade nog kvar i England, hoppades vi och tog i trä...

Ronny Åström

MUSEITIDNINGEN

Tf redaktör: Cal Åström
Näckroskatan 3
252 71 Råå
Tel 26 06 01

I redaktionen:
Åsa Rausing-Roos
Ragnar Thornberg
Sigvard Windfors

Vi behöver din hjälp!

Råå Museum har under de senaste åren genomgått en fantastisk utveckling. Men vi som jobbar inom museiföreningen ser hur krafterna inte riktigt räcker till för allt vad vi vill göra. Vi har många nya och spännande visioner, men dessa kan bara förverkligas om vi blir fler personer som jobbar aktivt i föreningen. Bland annat ser vi följande arbetsuppgifter:

- Jobbargänget behöver nya krafter efter hand som de äldre måste dra ner på takten
- Datorisering av våra föremålsregister, släktregister och fotoregister
- Ansvar för våra datorer
- Vidareutveckla filmer och datakiosker
- Arbete med vår hemsida på Internet
- Arbete med marknadsföring av museet
- Vidareutveckla våra kontakter med andra museer och organisationer

Vill du hjälpa till? Kontakta i så fall Sigvard Windfors på telefon 042-260362 eller via mail raa.museum@swipnet.se

---

Medlemsbeviset med nytt årskort bifogas detta nummer av Museitidningen. Utnyttja **blankettens ändringsuppgift** om du ändrat adress eller för annat meddelande. Ni kan också ringa Siv Olsson på tel 26 26 88.

Årsbetalande medlemmar betalar 100:- för år 2003. Nya årsbetalande medlemmar som tillkommit efter 1 september 2002, behöver inte erlægga någon avgift för 2003. Ständiga medlemmar betalar givetvis ej någon avgift.

Vi tar tacksamt emot **bidrag till vår museitidning**. Använd gärna medlemsbevisets pg-blankett för inbetalningen.

RÅÅ MUSEUM FÖR FISKE OCH SJÖFART GRUNDAT 1933

Hamnplan, 252 70 Råå, Tel 042-26 11 31, Postgiro 64 48 36-9

Mail: raa.museum@swipnet.se, **web:** home.swipnet.se/raamuseum

Museet öppet under vinterhalvåret onsdagar 17-20, stängt i december.

Öppet för grupper efter tidsbeställning hos Siv Olsson, tel 042-262688 eller Sven Assarsson, tel 042-261038.

FöreningsSparbanken stöder

